

hősök léthelyzetét, melyet a kiürültség, elgépiesedés jellemez, és sorsukat, melyek a „*munkahelyszerű és a lakóhelyszerű pont közötti közlekedés*” tölt ki.

Az intenzíven átélhető jelen helyett ezért tolakszik előtérbe a múlt, amely viszont nem kínál fel semmilyen megoldást, tehát nem marad más, mint hogy az emlékek felmerülését a felejtés mechanizmusa ellensúlyozza: „*Szeretném elfelejteni anyámat és apámat, és teljesen egyedül, magamtól létezni, vakon, némán és funkciók nélkül, mint a testen a köldök.*” (Szövegetek, 71. p.)

A felejtés funkciója azonban nem merül ki a múltból visszamaradt költélekektől, megkötöttségektől való szabadulási kísérletekben, hanem hasonlóképpen magától a jelentől is menekülni kívánó hősök előtt is lehetőségként jelenik meg: „*Átnézte a telefonszámokkal teleírt noteszét, egy hangot, egy szót, egy más nevet akart hallani, ami eltörli ezt a napot, és lehetővé teszi a következőt.*” (*Hátadról a hasadra fordulsz*, 177. p.)

Ezek a kiragadott motívumok azt teszik nyomatékosná, hogy Dobai Péter novellái különös érzékenységgel regisztrálják azokat a változásokat, amelyek a pszichikumban, valamint az emberi viszonylatokban bekövetkeztek, s hogy olvasásuk után mégis hiányérzetünk van, az onnan ered, hogy a novellák ezt az érzékenységet nem állították maradéktalanul a formateremtő tartalom szolgálatába.

THOMKA Beáta

NOÉ BÁRKÁJÁBAN

Boba Blagojević: *Sve zveri što su s tobom*, Nolit, Belgrád, 1975

Boba Blagojević, a fiatal író nő jdei Politika-díjas novelláskötetének címe (Minden vadállat, mely veled van) Mózes első könyvére, a világ teremtésére utal. Pontosabban az özönvíz utáni állapotok érdeklík, amikor is Noé góferfából készített bárkája megfeneklett az Ararát hegyén . . . , és egyesztendei várakozás után az istennel járó igaz, tökéletes férfiú, az Úr engesztelő szavaira — „Nem átkozom meg többé a földet az emberért” — kilépett a bárkából, és kibocsátotta belőle a fölvelt vadakat, madarakat, barmokat s mindazt, ami mozog a földön, hogy szaporodjanak és sokasodjanak . . .

Az ősi mítosz valamennyi vonatkozását és részletét szükségtelen hosszasan idézni, mert Boba Blagojević a kötetében olvasható nyolc novellájában (szám szerint: *A csiga, A bárány, A mókus, A róka, A svábbogár, A kutya, A macska, A kukac*) a bibliai világ helyett már nagyon is a mai emberek világa felé fordul, az ő életüket, vergődésüket, álmaikat, változásait figyeli: a gondtalan gyermekkortól kezdve, a felnőttkor minden-

napi megpróbáltatásain át, a halálos ágyig. Ilyen értelemben a címen és a novellákat bevezető mottón kívül — „Minden vadat, mely veled van, minden testből, madarat, barmot, és minden földön csúszó-mászó állatot vígy ki magaddal . . .” — többé már szó sem esik istenről az *Ó- és Újtestamentumba* foglalt szent írásáról . . ., de annál több arról, hogy az egyszerű, a hétköznapi, olykor meg az egészen különös sorsú emberek szívében valahogy, az áldozás és feloldás ellenére is ott maradt a gonosz, illetve ennek más-más megnyilvánulása: a közöny, a gyűlölet, a félelem, a rettegés, az erőszakra való hajlam.

Kiváló megfigyelőkészségről tanúskodva, korszerű lélekelemző módszerrel, valóságos és fantasztikus, már-már látomásszerű helyzetek megrajzolásával mutatja be Boba Blagojević a szorongatott kisember-hősöket, és megfeneklett emberi létükön keresztül a lehetséges, de elviselhetetlen életformákat, amelyeket unalom, megszokottság, magányosság, csend, csömör, elkeseredés kérgesít, ugyanakkor kitörési vágy is jellemez. Szembetűnő e novellákban a rejtett vagy nyílt erőszak, a váratlan, meseszerűség, a csoda motívuma, az ihletett, groteszk s a mulatságosan keserű hang, amely nem ritkán — mint például *A bárány*, *A mókus*, *A róka* és *A kutya* című novellákban — maró szatírába is átszap. E feszült légkörű elbeszélésekben a csipkelődéstől és gúnytól szikrázó mondatok szellemesen boncolgatják az emberi és élethelyzeteket, az egymásrautaltságot és az egymással való szembefordulást, a lélek síkján lejátszódó torzulásokat, s egyúttal arra is rávilágítanak, hogy az igazi komédiák mögött valójában tragédiák rejlenek. Olyan tragédiák, amelyek *A csiga* című novella természetbarát kisfiúja elől például a szemlélődés, a megismerés, a világra való rácsodálkozás, a játék és a gyermekkor örömeit zárják el, azzal, hogy az anya a kertjében való gyomlálgatás közben agyonveri az emberien értelmes csigát. A fényes csigaház összetörik . . . az így társtalanná vált gyerek eltűnik . . ., hiába keresteti az anya még a rendőrséggel is. Tették — vétkének — következményére rádöbbenve hiába üzen neki más csigákkal a zöld és barna végtelenségbe. És az esténként ablakba tett friss salátalevelek sem hoznak eredményt. A kővel agyonvert csigával együtt nemcsak a gyermek, hanem a gyermekkor is eltűnik, talán mindörökre.

A gyermekkor tisztaságának és romlatlanságának a világot idézi fel *A bárány* című elbeszélés is. Ebben a falura látogató szülők csak a hedonikus élvezetre gondolnak. Alighogy megérkeznek, máris enni akarnak, s ünnepi torukra azt a bárányt is kiszemelik, amelyet a tőlük elsomfordált kislányuk pillanatok alatt megszeretett. Boba Blagojević nagyszerű bravúrral érzékelteti itt, milyen feneketlen szakadék tátong gyermek és felnőtt között.

*A mókus*ban gyermekkori félelmek, megrázkódtatások, lelki traumák kísértének, csakhogy ebben a Saint-Exupéry költőiségét eszünkbe juttató novellában nemcsak a gyerek fél a felnőtttektől, hanem az özvegyen maradt apa és a hozzá férjhez menni vágyó asszony is fél a gyerektől, mert

annak furcsa a mosolya. Hogy gúny, megvetés, riadtság bujkál-e ebben a mosolyban, sohasem tudjuk meg... de tény, hogy itt mindenki mindenkitől fél.

A róka — még több keserűséggel — szintén a társkeresés problémáját variálja. Az előbbi elbeszélés líraisága helyett ezt a legterjedelmesebb történetet komorságot oldó derű és irónia szövi át és *A csiga*, *A svábbogár*, valamint *A kutya* történetéhez nagyon hasonló hátborzongató szürrealizmus. Ez a szürrealizmus nem a világszerte divatos irányzat sápadt utáizata, hanem egyedi és erőteljes, megismételhetetlen. Nemcsak azért, mert a ravaszságról, a dresszúráról, a közönyről és a gonoszról szólva igazán sokan föltárták már az emberben megbúvó állatot, hanem azért is, mert Boba Blagojević első, remekbe sikerült könyvével olyan magasra tette fel a léceket, amelyet neki, a Poe, Kafka és mások sötét, látomásos, szürrealista világát s az embereket úgyszintén kiválóan ismerő íróknak is nehéz lesz túlszárnyalnia.

Pedig téma, úgy látszik, mindig akad. Mert Noé bárkája bennünk van. De nem az Araráton ül, hanem feneketlen mély víz fölött hajózik.

SZÜCS Imre

AZ EGYSZERÜTŐL A BONYOLULTIG

Manio Vargas Llosa: *Kölykök*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1976

Mario Vargas Llosának, az utolsó tíz évben világhírévé lett fiatal perui írónak az alkotói kibontakozása a többi kortárséhoz viszonyítva rendhagyónak tűnik. Nem a zavarosság, a túlbonyolítottság, vagyis a tapogatózó kísérletezés jelzi pályájának kezdetét, hanem szinte klasszikus egyszerűség; emögött nem kerülheti el figyelmünket Hemingway puritánul tényleíró prózájának hatása. A magyarul most megjelent Llosa-elbeszélések az utolsó kivételével rá emlékeztető hangnemben íródtak. A stílussajátságokon túl az is a férfias pesszimizmus modern klasszikusára emlékeztet, hogy a

fiatal író elbeszélő éneje is hasonlóképpen feloldódik a tárgyában, s még csak egy célzással sem juttatja kifejezésre erkölcsiségét, emberi pártosságát. Ez természetesen a ma — különösen a fiataloknál — általánosnak mondható szkepszissel, világnézeti tanácstalansággal függ össze, hiszen a közelmúlt legtöbb ideológiai eszménye lejáratta magát. Pedig Llosa nem is egyszer hangot adott elkötelezettségének, csakhogy az elbeszéléseiben nem arról fest képet, amit szeretne, hanem arról, ami van. A látásnak, a szenvtelenül szemlélődő magatartásnak az elsőrangú szerepe már itt kidomborodik. Az ember lényege nem az, amire tudatos törekvésből, a saját szemszögéből haladónak vélt, valójában csak önigazoló elméletéből következtethetnénk, hanem — különösen, ha az író nem az egyénre,